

Csángó korpusz

Szombati felvételek 1.

- Videófelvétel: HDV_0159.mp4
- A felvétel helyszíne, időpontja: MTA–NYTI, 2014. március 15.
- Adatközlők:

1. **Istók Ágnes** (Ágnes néni, ÁN), szül.: Forrófalva (Kákova), 1950.

2. **Istók György** (Gyuri bácsi, GYB), szül.: Klézse, ?1950.

Az átírás első felében (amely az első videófelvétel alapján készült) hangtani megfigyeléseket is lejegyeztem, önkényes jeleim a következők:

- **ā**: hosszú a, félúton a magyar a és á között, néha ehhez, néha ahhoz esik közelebb; nagyon hasonló a palóc ā-hoz, de általában kicsit zártabb
- **â**: nyílt e, minőségében hasonló az angol [æ]-hez, de még nyíltabb és mindig rövid
- **ē**: hosszú e
- A hangsúlyos a-t gyakran zártabban ejti a néni, a magyar /ɒ/ és /o/ között, hasonlóan az olasz /ɔ/-hoz (pl.: *akkor* ['ɔkkor] és nem mint a köznyelvi ['ɒkkor]; *szabad* ['sɔbɒd]; aztán ['ɔstɒ:n]; stb.); ezt csak akkor írom át o-val, mikor az ejtett mgh. közelebb áll a magyar o-hoz, mint az a-hoz.
- (? ...) zárójelek között, kérdőjellel bevezetve írom azokat az apró részleteket, amelyeket még nem sikerült megfejtenem, de a dekódolás folyamatban van

Az átírás második felétől (amely a hangfelvételek alapján készült, és az első videófelvétel végétől az első hangfelvétel végéig tart) a hangtani jellegzetességeket már nem írtam át, csupán a morfológiai is érdekeseket.

(07:35-től)

É. Kiss (ÉKK): *Tehát akkor megkérdezem, hogy hogy hívják kentet?*

Ágnes néni (ÁN): Istóka Ágnesnak hinak. Kákovān vagyok szjületve. Kljézsei szomszjéd falu. Ő. ázer kilencszāz ötvāmbe, februārba, kettjőbe... dik...

ÉKK: *Igen, hány gyermeke van?*

ÁN: Nekem... e... vót kettő, egy van íéletbe, az őső... másodi... kettedik meg van hāva. Édesanyámnak vuot nyuóc, hatan iétünk, mos marattunk öten, de ha e...

ÉKK: *Akkor még fiatal volt az a... testvére, aki...*

ÁN: Hatvanegy esztendős.

ÉKK: *Hatvanegy esztendős... hm. Hány osztályt járt?*

ÁN: Tizenhármad.

ÉKK: *Tizenhármad, és hol, hol...?*

ÁN: Ö, Kākovān kesztem az őső osztá... klāszāt, ugy montāk nālunk. Nemtuttam, esszótsem tuttam olāhul, mert nem montāk romānul, akkor aszmontāk olāul... Ott fogtam tanulni olāul... Tesviérim vuotak licēumba, de ha... ha úgy es mindig magyaron, ugy montuk hogy magyarul beszélgetünk... s... vuotak olyan szuok, mer itt mindig hasznāttāk... mind montāk hogy szjülleink, iédesapānk... ōk aszontāk romānul hogy pörintē, de akkor nālunk parinte asz jelāntette, hogy az... tisztī... melik mondja a miséket.

Gyuri bácsi (GYB): Pap.

ÁN: Pop. S nem tuttuk miféle az, parinte. Ézs gondolkosztuk hogy... aszmontāk hozzātok a... parinti... édesapātok. Tātātok. Igen, ugy von. Hozzātok az iskolāba. (? kérjétek el) S akkor mink gondoltuk hogy āl kell mennyünk a templomba, hogy megmongyuk a pāter... a papnak hogy gyöjjön el ebba az eskolāba hezzānk, hogy holgassa meg hogy mit kell mondani. Vagy még volt egy mās példa, āvvolt az ālső mikor megcsökkentem a... megíjtem az iskolāba, nem érttem, hogy mit... Aszontāk hogy hozzád... ömb... rongyot. De ōk aszontāk körpa, hogy letöröljék aszt a... tāblāt... (? ami volt te lett írva). Nālunk körpa oszt jālentette hogy van ullyan régi kāndő... fājre tették... az asszonyok ugy ho... jārtak régen... az öregek mindig... hogy a...

ÉKK: *Ami nincs megkötve, hanem úgy hátul...*

ÁN: ...u igen, mert az... ugy így ni... Mint egy izé egy ö... igy... Himes szjép, közbe van tisztā fejr s ja vége... oan himes vót ugy. S münk aszt gondótuk, hogy vegyük mük aszt e... kerpa, teāt ālhozzuk az eskolāba hogy letöreljük bémocskoljuk a ta... Nemtuttuk elérteni... Elnézést kérek de ez vólt az igaz. Onnjét, rendre rendre mikor nekiállott ö... tanító... ugy montuk dom... nekiállott, hogy... nezze meg hogy tudok e jirni, iértem-e mint mond üő romānul, akkor mindig ugy fogtam dideregni hogy... sjir... bjüörni fogtam... nalunk ugy mondjāk bjüörni nem sírni. S... okkor mágölelt s aszt monta hogy ne ijādjek meg, met én... kell tanuljak hogy tudjak... (? vidi) későbben ki... ālrendezni mindig. S noha aszt én fel... megjérttem, s mindig oda f... horgottam... mit érttem mit nem jérttem, de esszeraktam szjépen hogy nekem kijöjjön ugy, hogy ilyen... ö... vilāgossabb legyen nekem az a jizé. Onnét mār kettődik

klászāba jobban ment, jobban szerettem a... matematikāt, mint hogy... ő zābecsedāt, mert arra nem ārős sokat jértettem, de matematikāt asszerettem, mert ott esze kellett rakni eő... számokat, esze... gyűtni mindig szokott (? ũlni mind montuk ũ...) S az nekem nagyon érdekes vuolt. Nagyon... figyel... ũgyeltem arra. Onnēt lassan lassan mágkezdttem mikor a... megtanultam juól aszt a... ol... csitũlni, merthogy montāk nālunk csitũlni nem olvasni. Akkor... csitũlni fogtam őe... zirāsokat, könyveket, hogy mondjam... Jo, lehet szabad, hogy lefordissam?

ÉKK: *Ő... Értjük mi, értjük.*

ÁN: Igen. S akkor mikor csitũlni fogtam akkor māsť (? mondott) még a... (? kisütötte) a zjélet. ũjabban fogtam tanulni, mjég jobb... jédesapāmnek es vuot... hét klászāja, édesanyāmnek vót hat...

ÉKK: *Na de... Akkor Klézsében nem lehetett tizenhárom klászát járni.*

ÁN: Nām. Klé... ién Kākovān vagyok... tanultam Kākovān nyuócat, s asztān mentem tiz... ő... ötöt ő... Romānba.

ÉKK: *Bākóba?*

ÁN: Nām, Bākó van felülebb, Romān.

GYB: Romānvāsār.

ÉKK: *Romá... ja az egy város!*

GYB: Romānvásār.

ÁN: Igen, Romān. S ott tanultam ötöt. Liciúmot.

ÉKK: *És ő... Kend hány klászát járt?*

GYB: Ién?

ÉKK: *Igen.*

GYB: Én csak tizenegyet jártam, mer akkor a liceúm tizenegy osztály volt.

ÉKK: *Tizenegy osztály volt... De most tízet, most tízet kötelező, ugye? Tízet kell járni, ugye?*

GYB: Most igen, tíz lenne a kötelező, de még nem...

ÉKK: *És akkor... és hova járnak ma... ő... Klézséről?*

GYB: Hát ö...

ÉKK: *Ott ki lehet járni mind a tízet?*

GYB: Nem, nem, csak nyócat lehet járni, s a többbit Bākóba kē mennyenek... szakiskolāba... profizionālba ahogy mondjuk... vagy hogyha jobban tanulnak, akkor liceumba jārnak.

ÉKK: *És aki román iskolāba jár, az otthon milyen nyelven beszél?*

GYB: Hāt, mostmār... ö... a hetvenes évekig, hetvenöt, hetven... a nyócvanas iévekig, ugy mondom, még magyarul tanítottāk a gyármekeket otthon... ma... Majarul beszéltek nekek, aztán jött... ö... Mindenik óldalról jöttek az ilyen támadāsok hogy... tanítsātok a gyármekeket románul, mert ha békerül az espitályba, a kórházba, akkor a... nem tudnak mágértekezni velök. Magyarúl, melyik fogadta az ötéves, ötesztendős gyermeket, nem tudott vele megjértekezni, akkor hívta az anyját, az apját, s mondta hogy mér nem tanítottātok meg? Mer mindegyik, mindegyik így ment, minden úgy... (? napos... tol ugy) S akkor elkezdtek románul tanítani az anyák a gyármekeket...

ÉKK: *És tudnak még a gyermekek magyarul?*

GYB: Hāt tudnak, csak...

ÉKK: *Vagy csāngóul, nem is tudom, csāngóul?*

GYB: Nem, mi magyarul beszélünk, és itten Magyarorszāgon magyarossan beszélnek. A csāngó az leniézi. Én nem vagyok csāngó, mondjuk az ő falujukba élnek a csāngók.

ÁN: Mük falunkba.

GYB: Vagy a... az a falu, ahol lakik az, aki mondja magāról, hogy magyar, azt mondja, hogy ő magyar, de a többi faluba azok csāngók. Tehāt egy ilyen pejoratív ö... alakult ki a csāngó szó irānt.

ÉKK: *De azt olvastam, hogy Klézsén megkülönböztetik a magyarokat és a székelyeket. Ez igaz?*

GYB: Hāt a székelyek magukat ők különböztetik meg... a magyaroktól.

ÉKK: *Klézsén?*

GYB: Mindenütt.

ÉKK: *De hogy... Tehāt hogy vannak, akik... Tehāt akik magyarnak mondják magukat, azok még a madéfalvi veszedelem előtt kerültek oda? És akik a... Madéfalváról menekültek, azok... tartják magukat székelynek? Így van ez, vagy hogy van?*

GYB: Akik magyar... Mădăfalváról kerültek ö... Moudvāba, abba az időbe ö ott kapták a magyarokat.

ÉKK: *Igen, és azok magukat mondják székelynek?*

GYB: Ők hogy ö... magasabb rendűnek képzelték magukat, vagy... nem is tudom fenebb... Ott kapták a magyarok, azok a moldvai magyarok biztos hogy ö alacsonyabban... rendűeknek... szóval mint kulturálisan... alacsonyabb rendűnek érezték a székelyek... hez űk magukat, de a székelyek is egy kicsit fenebb... rendűeknek érezik, s azt mondták, hogy itt ezek a... nagykalapu csāngók s... (? csā i) csāngózták... mindenkit. És a nagynéném, aki kiment egy... kiadódott egy... székely faluba, Csíkba, az a neve, ő mindig kikjerte magānak, hogy én székely vagyok. Nekem ne mondd hogy cs... csāngó vagyok. iés érdekes, hogy az a csíkiak, akik... akkor jöttek be a mādăfalvi veszedelem utān, ö... a nyelvhasznālatuk egy a... abba a... kuorbol... a renesānsz kor uttān jött a... a... (? cirilul beszél) most elfelejtettem, hogy...

? Gyűjtő: (?)

GYB: Nem, a renesānsz utān mi jött, a... rok... nem a rokokó, hanem a...

Bende-Farkas Ágnes (BFÁ): *Nem, a barokk.*

GYB: A igen igen, a barokk stīlusban fejezik ki magukat, hogy úgy egy kicsit kérdezve mondják... amit akarnak neked mondani előlről... vagy úgy hogy te ki kell talāld. Mondjuk egy kicsit finomat (? akkor még)...

ÉKK: *Csavaros... eszűek, igen.*

GYB: Igen.

ÉKK: *És a rádiót milyen nyelven hallgatják, vagy a televíziót?*

ÁN: Móst? Magyarul. De rég...

ÉKK: *Ott kint, Moldovában.*

ÁN: Igen, māgfogjuk a magyar nyelvet, de romānul mindig ö... ott a... környéken mindig romānul mondják. De mikor... s különben végig fogni a... magyar nyelvet, a rádióba is meg tudjuk fogni, a tévébe is mindig... magyarul.

ÉKK: *És olyan van, hogy a... a szűlő magyarul beszél a gyerekhez, és az meg romānul felel vissza?*

ÁN: Vannak. Vannak mai világba, de vannak olyan gyerekek es, hogy... ö... (? nagyobb) anyja beszél nekijek úgymond ö... románul, de úgy hogy... hogy így... s a gyerekek sokan felelnek hogy magyarul, mert mjég... ezt most ki keszték... meg... le keszték szeretni azok a gyermekek a magyar nyelvet, hogy sokat vótak künn külfüöldön, aszt azok mondják, hogy... magyarul, mámóka, mert nálunk nem mondják magyarul. úgymond... Aszongyák mondjad mámóka magyarul, mert jobban bírja mondani maga, s ilyen esetben jértem, hogy mit akar kelmed nákem mondani.

ÉKK: *Jó.*

ÁN: Tãmplomba nem hasznãljãk magyar nyelvet.

ÉKK: *Ès... de tudnak magyarul imãdkozni?*

ÁN: Nem tanultunk mink magyarul imãdkozni, csak olãul tanultunk imãdkozni, de...

ÉKK: *A Miatyãnkot is? ...olãul mondják?*

ÁN: Mindig. Mindig, mindig, mindig mon... mindig olãul.

ÉKK: *Ès nincs se magyar pap, se magyar tanító vagy óvónõ?*

ÁN: Most vagyon magyar tanítónk.

ÉKK: *De az iskolãban is? (? csak ...)*

ÁN: Csak (? üzlett) nem... igen, az iskolãba is, de mindig ugy ö... ki van harcolva... de a... odaragasztottãk valamelyiket most a...

GYB: Nem, a kikérte... kérvénybe a... jegyzõnél is kellett kérni, aláírni... hogy ö... akarja-e hogy a gyermeke magyarórãkat is hallgasson, annak megengedik. Nagy harc vólt, amíg meengették.

ÉKK: *Akkor én most megkérdezném ezeket, amiket már itten emlegettem, hogy mi ezeken itt fennakadtunk, hogy ö... hogy ö, hogy azt mondja itt egy asszony ezen a hangfelvételen, hogy... hogy mért csinálja ezt, és azt mondja, hogy... hogy legyen szerencsém. Ezt így kell inkább mondani, hogy legyen szerencsém? Nem úgy, hogy szerencsém legyen, hanem hogy legyen szerencsém, melyik hangzik jobban?*

ÁN: Nálunk, az jén falumba ugy mondják, szerencsjém legyen.

ÉKK: *Igen, mer... akkor...*

ÁN: Szerencsjém legyen, igen. Hogy... szerencsjém legyen, hogy elment ágy útról. Akarok valamit csinálni, de aggya az Isten, hogy szerencsém legyen.

ÉKK: *Tehát nem lehet úgy mondani, adja az Isten, hogy legyen szerencsém.*

ÁN: Hát... még vannak olyanak es, de inkább azt, hogy szerencsém legyen.

ÉKK: *Vagy itt azt mondták, hogy a... nyírászat készítik a barátságok a... tehát kik... az volt a kérdés, hogy ki készíti a nyírászat? Erre hogy kellene felelni?*

ÁN: Nālunk ugy montāk, nyírászat felkészittjék, felkészitték e... ljānyok, jó... melikek jóbarātjai vuotak a ljānyok, együtt nūtttek együtt ö... jānyoskodtak, mentek (? harvāba), együtt mentek dologra, azok készitték fel... Még ién fogtam, mert ha fiatalabban férjhezmentem vona, akkor jén es... olyan viseletbe (? menek) mint a csāngó viseletbe... Akkor azon nem voltam, mer az esküvő, de míg vuot esküvő, addig mindig csāngó ruhāba ötöztek, (? fetāssan), himess ingbe, kāndőbe, virāgot teve a fejire, s a kezibe vitt egy szjép ö... (? szövetü sermetetet), (? mi já...) mindig... vót teve a vo... nālunk aszontāk (? hurozott) gyengyök, ketve igy igy...

ÉKK: *Ja (? hormoz), igen itt volt... igen itt...*

ÁN: S mindig ugy... vuotak fiuk es, melyikek felötöztek csāngó viseletbe, voltak hosszú, fejér olyan... (? ...) Ingbe, s vuot az olyan szjép szüött... (? öv), s teve (? nincsatokval) s szí volt... szíuval megkötve az az öv s volt egy olyan szjép, s ebbe (? volt ez)... szjép, s ebben nyírásza volt neki es, kalapba, s vuolt egy... kalapon vuolt egy matacser, gyöngybjüöl kötve, (? mindig) ilyen szjéles vuolt, s volt ö... egy ö... bokréta, ugy montāk nālunk, boktéra, abba a boktérāba volt az a... sārgyopār, ö... pāpaturul, az a pāvatonlon felöl ott felül ugy szjép, es még van kicsi gyöngy körülötte a ott elöl s aztān felötte is, azt azt vitte. S (? egy nyirelnek) mindig volt egy vas pācāja, s avval ment, lifegtette, mikor ment misére. Mindig ugy vót, akkor.

ÉKK: *Hát ma már ezt esküvőre se veszik fel, sem nincs már meg ez...?*

ÁN: Most nem veszik, nem hasznājjāk azt a csāngó viseletet, ilye... ilyen... ilyen es mindig va... s minden vāsārnep, mertn nālunk hārom vāsārnep hjírdetik ki... a ...zuj jövő pārt, s... én minden ö... csāngó viseletbe vótam ötözve, s ha... mint ma, harmadik vāsārnep hirdetik, akkor teszem... ö... elöl tesznek egy... kāndő, nālung ugy mondjāk, hogy... mind igy ö... mint... (? belécāllas hogy fotos, divālasztik) ugy, hogy az azt jelenti, hogy a māsik vāsārnep van a zesküvés, az azt jelentette... S akkor mikor vuolt az esküvés, nyírászat szjépen fālkjészittjé, lāgszebb ingbe, szjép fatāba, tettek egy...

ÉKK: *Fata az a... az a szőttes szoknya?*

GYB: Vékony.

ÁN: Sz... Viékon... Ilyet nem mondhatok hozzā, mint ami ott van, mondhassam meg, mert hāt odattam egy menyecskének.

ÉKK: *Mi az a ffata? (? mer itt) románul mi az a fata?*

3. Gyűjtő: *Hát az az... szó szerint lányt jelent, de azt a...*

GYB: Nem fáta, fota.

ÁN: Fota. Az oljan mint a (? ...)

GYB: Az a vékony vékony szőttes. (? ...)

ÁN: (? Az orsófálá, ö... az orsó fálá) uljan mind a...

GYB: (? Asztal)

ÁN: Nám. Barandzsikból van szjőve, megfestve a barandzsik, s itt ez... innét... innéttől alább uljan szines, s innéttől fennebb fa... fekete, s itt vuotak valami fejjér izjék ugy. De azt nem tudott szüöni akārki, csak vuot egy nüő, aki két falunak meg tudott szüöni, mert azt nehezen szőtték, mert tiszta barancsikból vuolt szjüőve, s azt a... az mind itt felkötte azt a (? bēlit, elejre bēhuzták) azt a... szjép, szjép szjép szjép kándót nekik... inkább piros legyen, vagy szjép virāgos vagy... inkább s aztān akkor az egész vilāgon ezt... a jö... jövő vasārnapi ezek esküsznek, lakadalom lesz. De a zeskü... lakadalomkor a (? luntāba), nalunk ugy montāk menyekező, menyekezőbe vuotak (? itt o...) szomszjedok, s jóbarātok s e... (? nyāmok, rakok) azt ugy mondják. S akkor mikor még ilyen... nem volt, nem adódtam, tehát ugymond... ugye nem vuotam, akkor... voltak olyan jóbarātim, melyikekvel együtt nüöttem fel, azok mindig ugy ötöztek csāngó viseletbe, s akkor a fejükre mondom akkor feltettek még egy (? macsúrt) de virāgot, mert hogy itt voltak... csāngó virāgok...

ÉKK: *És mi az a csír?*

ÁN: Csír az uljan hosszú szār.

GYB: (? petyár)

ÁN: Hogy mondjam... hogy mondjam?

GYB: Ciérna.

ÁN: Csír.

GYB: Valami olyan fényes dolog, ami...

ÁN: Olyan vjekon hosszú... ö... fié... ho... de a... hosszú volt...

ÉKK: *Szalag, ugye, szalag?*

3. Gyűjtő: *Cérna?*

ÁN: Nem cjárna.

ÉKK: *Szalag, nem?*

GYB: Fjény... valami fényes, olyan...

ÁN: (? Valami vé... vékonyabb...) Olyan, mint egy...

3. Gyűjtő: *Arany meg ezüst színű.*

GYB: I...gen! (? Mint egy ilyen...)

ÁN: Igen, igen, de viékonka vjékonka, s azt az vuot több. Mert ugy a... adták ugy (? izzélve)... S azt a... azt átadták a ljányok egyik másiktól, mert nem kapódzott, s aztá az nagyon es drāga vót, s aztán szegénység vót akkor az egész, nem tudtak meg ö... venni azt magānak, s azt azt felkötték ide (? hátra), akkor hosszú volt a haj is (? ...keptába), s felkötték ide, s akkor itt hātul kimaradt szjépen, s amikor ment, akkor (? fjélment).

GYB: Így mozgotta, (? az volt akkor, így) jārt...

ÁN: S akkor vuot patkós ketta. Patkós ketta.

ÉKK: *Az micsoda?*

3. Gyűjtő: *(? Volt az a kis bunda...)*

GYB: (? ...) Bunda... bunda... (? ...)

ÁN: Nem, varrat, vārat, bunda...

GYB: (? Szjépen) himek...

ÁN: Büörvel vuot (? kivarrva), s ö... színes himekvel meg vuót varratva, s aztā... nālunk akkor inkább üősz van vagy tiélbe, hogy ne legyen dolog üdő, hogy (? béhassanak) nyārban mentek (? kápválni), üőszvel esszet szedtek mennek, s aztān tjélbe akkor ö... szabadak voltak, s akkor ak... inkább akkor (? csāntāsak). Hogy hideg vót, azt azt a patkos kep... keptāt felvette nyirāsza, s akkor lāárāsztette azt a csirt hātul, s aztān ment, s azt a keptāt, ugy mint a (? brok... k... ke... ugy), s vātte azt a jizét a szjép csirt. De...

ÉKK: *Na most azt tessék nekünk elmondani, hogy tehát hogyha azt kérdezem, például erről a csírről van szó, hogy akkor mit kötöttek a menyasszony fejére, akkor hogy kell erre válaszolni, csirt kötöttek, vagy kötöttek csirt?*

ÁN: Csírt, csi...

(Az első videófelvétel itt megszakad.)

Szombati felvételek 2.

(a „HDV_0160.mp4” videófelvétel alapján, majd az első szombati hangfelvétel alapján)

ÁN: ...köt fejére, fejire.

ÉKK: *Csírt köttek fejire. Tehát az úgy nem jó, hogy köttek fejére csírt.*

ÁN: Na úgy ha... használják, csírt köttek. Aszongya néha feltette csi... ö... felköttek a csírt a fejire.

GYB: Az ilyen fordított dolgok akkor kerülnek elő, hogyha az illető, aki beszél, az román volt, románul gondolkodik.

ÉKK: *Igen? Hát nem tudom, lehet hogy így van, de ezt mi találjuk ezekben a régi, régi nyolcszáz éves kódexekben is, tehát nem tudjuk, hogy ez megmaradt régiség... Dehát persze könnyebben megmarad a régiség, ha ez így van a románban is, mert az segíti, hogy megmaradjon. De az is lehet, hogy ez csak teljesen román. Tehát itt, ez a beszélgetés ugye, hogy „hogy hívják? Ingem hívnak Petrás Ilona.” Ezt nem mondanák maguknál?*

ÁN: Nálunk úgy mondják, ingemet hívnak... Istóka Ágnes. Vagy még használják, Istóka Ágnes vagyok.

ÉKK: *Tehát lehet így mondani, hogy engemet hívnak Istóka Ágnes?*

ÁN: Igen, úgy is lehet mondják, engemet hívnak Istóka Ágnesnek, vagy én vagyok Istóka Ágnes, itt nincsen olyan különbség, énnekem jól jut eszembe, ahogy...

ÉKK: *Tehát az is jó, hogy Istók Ágnes vagyok, az is hogy én vagyok Istók Ágnes?*

ÁN: Én vagyok a Istóka Ágnes, vagy...

ÉKK: *És egyformán jó?*

ÁN: Nem, nincsen eldöntve.

GYB: Hogyha kérdeznek, tehát „ki vagy”?

ÁN: Akkor mondom én: Istóka Ágnes vagyok.

GYB: Akkor ugy felel.

ÁN: Akkor ugy felelek.

GYB: De hogyha én mondom, hogy... Kezdek egy beszélgetést, akko én vagyok ez s ez.

ÉKK: *Vagy például, ugye „miük vótunk testvérek nyócan”, mondja ez az asszony. De ha azt kérdezem, hogy hányan voltak testvérek, akkor is lehet így válaszolni?*

ÁN: Akkor aszongya, nyócan vótunk... vagy nálam vótunk hatan vótunk tesvérek. De ha mondog, akkor mondog: vótunk hatan tesvérek.

ÉKK: *Vagy ugye itt azt meséli, hogy „én tanultam nígy klászát”. Na most ha azt kérdezem, hogy hány klászát tanult?*

ÁN: Akkor én mondog, nyolc klászát tanultam, s ha én mondog kendnek, hogy hány klá... akkor mondog, tanultam nyolc klászát. Akkor így mondogják. Hogyha kérdez.

GYB: Hogyha kérdezik, ha interogatívba.

ÉKK: *Ja értem, értem. Vagy itt azt mondogja, hogy „most lányok járnak pantalonokba”, itt is ha megkérdezném, hogy mibe járnak most lányok, akkor?*

ÁN: Akkor ha mondog, mibe járnak, akkor mondogják, pantalonba járnak. Ha én mondog, hogy hogy öltöznék a lányok, akkor mondog ötöznék... járnak pantalonba. Mindig így, ez az ilyen...

ÉKK: *Értem.*

ÁN: Mert mondog, hogy ezt a izét, csángó viseletet gyéribben használják, mikor ugy vegyed fel akkor ugy kerülük bé mindig hogy na... De az öregek mindig csángó viseletbe járnak.

ÉKK: *De télen mibe jártak? Mer az olyan vékony az a fehér.*

ÁN: Télbe akkor vagon katrinca. Vastagból van szöve, az gyapjúból van szöve.

ÉKK: *És a férfiak?*

ÁN: S férfiaknak volt a...

ÉKK: *Vagy embereknek mondogják, embereknek?*

ÁN: Harisnya vót, harisnya. Az posztó, fejér posztóból volt csinálva, de az a fejér posztó házba volt szőve. Mindig. S akkor vótak, de ha nem úgy csánták, mert én láttam nagyapámnál, apókámnál, édesanyámnak az édesapjánál, mert úgy nőttünk fel mink, mert édesanyám egyedül vót, megárvodott, nem vót tesvére, vót két tesvére, de az meghaltak kicsikén, s akkor én láttam apókámnak, mert volt az a fejér vékony (? gatya), s azt az harisnya csak úgy vót, hogy csak úgy felhúzta a lábára, így.

ÉKK: *Ja akkor azért harisnya!*

ÁN: Így ni. Lábára csipte, maradt az vékonyka, s aztán volt (? ritt) a fejér ing, s aztán volét egy hosszú kozsó. Ugy mondták, az meg volt, fiuknak meg vót himezve, csak inkább fetekére, feteke cér... gyapju... ugy mondták, s az asszonyoknak meg volt himes színes izé, cérnával ugy varrva alul, s meg volt itt es varrva, itt es vót varrva egy kicsi, itt volt ugy kereken volt, másoknak volt csánva így, s levágva itt. S vót olyan gyöngy, amit csak úgy hogy mondták, gallér.

ÉKK: *Gallér.*

ÁN: Igen, s úgy vót ott. De inkább úgy, hogy itt bécsánták. S még vót olyan, mind csak olyan hosszú, de posztóból vót csánva, (? mind csak mer volt s jött) posztóból, gyapjuból, s mind csak úgy megvarrva az asszonyoknak volt inkább hasznáták veres, s zöldvel, télbe, s nyárra így olyan meleg, vékonyabba voltak, az vót veres, fejér, ződ. Mert aszonták, mink románok vagyunk, s mikor kicsit kivilágosítottuk, akkor azt ződ veres fejér, azt mindig (? kiderült) hogy... Mert ö...

ÉKK: *Ja értem. És azt lehet úgy mondani, hogy „használtak csak ződöt, verest meg fehéret”? Vagy csak ződöt, verest meg fehéret használtak?*

ÁN: Hát nem, nincsen különbs... Nálunk, aszongyuk, hogy használtunk ződöt, veres, fejér (? hajot), veres fejér ződöt, ez hogy vót...

ÉKK: *De ha odatesszük, hogy „csak”, akkor is lehet úgy mondani, hogy „használtak csak verest”?*

ÁN: Akkor azt mondták, csak veres (? kálva), csak ződ (? kell) csak...

ÉKK: *Tehát úgy nem jó, hogy „használtak csak verest”?*

ÁN: De úgy es használják beszélni, de az nem olyan igen hogy... nem, itt nem volt nálunk ugyanúgy különbség, itt mondom én, hogy öregek között nőttem fel, édesapám is most lenne kilencvennyóc.

GYB: Szerádas szakma.

ÁN: Ja úgy mondták, szerád, az a posztó volt, úgy mondták, szerádas szakma.

ÉKK: *Ja, hogy még akartam kérdezni, és hóba mit vet... mindig a papucsot emlegetik, hát hóban...*

ÁN: Bocskor vót, bocskor. Azt apókám fűzte, disznóbőrből.

ÉKK: *De annak van, annak nincs szára.*

ÁN: Nincs, nincs.

ÉKK: *De hóba...*

ÁN: Akkor tettek kapcát. Így ni és (? nap) hordozták, csepüből volt, (? szőrhez) kapca. Fonták a csepüt a házba, s csepű lepedőt azt izélték, s aztán így kivágott édesanyám egy darabot, felcsadarta a lábunkra, hogy ne fázzunk kaptunk egy ilyet, s nagyon fáztunk, aztán melikeknek volt több lehetősége, a... volt csántak izé, posztóból, fejer posztóból, aztán mikor... édesanyám még kötött nekünk (? aszonta port) gyapjúból. Az melegített. Messze ültem az eskolába, s mind kértem egy olyant, fáztam. S akkor az asszonyok hordoztak úgy (? üseli) inget, a vót, divat kette vastag gyapjú (? kattincát), ott fogták a lábaik között, de nem vót probléma, s...

GYB: Csak (? nem fog engem) terrorizálni...

ÁN: S (? réfának) vettünk egy olyan, csántak egy olyan... vett anyagból inkább, egy úgy mondták (? moton), csántak egy bunyecskát, s azt ebbe (? vett) egy olyan szoknyecskát fel, s fejünken volt egy vastagabb kendő, s mindig úgy mentünk. S a fiuk mint mondtam, ilyen, azok egy (? így...) azt idefelé pantalonokat fogtak hordozni a fiuk es. Volt egy olyan, melyik tudott szabni, varrni, azt az szegeny varrt az egész falunak. De úgy hogy még meg es mérte utána gyermek után, hogy ne (? szégyenkedjen) mert máskor kacagták. Mert most felvette, van egy, volt egy koléga, melik most pap az osztákoknál, s ő legküsőbb vot, eljött egyszer egy nagy hosszú kabátba, s úgy ni, s én kacagni fogtam, mert aszontam hogy hogy, s most mondta Istóknak aszonnya, én gyült... aszongya megharagudtam volt én aszongya a (? hamisra), aszongya mikor kicsike voltam, mert mindig kacagott aszongya, hogy nekem hosszú lábam... ő hosszú egy gunyám, s azt mondtam, hogy nekem a lábaimat a szél nem fujja, azért hosszú, s aztán én (? végül el nem) megyek egy kicsit kapni, de gyermekek mindig a... (? az jó) aztán má felkeresett (? úgy a Robi egyetemis volt) vagy itt volt el magyarba, egyetemista volt Robi, akkor eljött a osztrá... Ausztriába, s eljött hezzánk hogy felkeresett, kilelte hogy hol vagyok eladódva, s eljött s megkeresett, de megneztem a számot kocsinak, hogy gondoltam hogy ki bír lenni, de nem ismertem meg, mert kétakkora volt mint akkor mikor váltunk volt. S kacagtuk egyik egymást, ez vot hogy, de mondom hogy mindig, aztá idefelé fogták venni, ő izé ezket e... városi gunyákat páltónokat, pantalonokat, mindig így rakolyákat, mint mondták nálunk, rakolya, idefelé fogták venni.

ÉKK: Ez a „fogták” ez nagyon érdekes. Azt is valahogy ki kéne találni, hogy mikor mondják azt, hogy fogták.

ÁN: Fogták, kezdték.

ÉKK: Kezdték, kezdték igen, de valamikor... Kiírtam ide egypár ilyen „fogatásos” példát. Van ilyen, hogy például „kiszaladt az ármátától, akkor fogott házasodni”.

ÁN: Akkor igen, ezt ahogy vallja...

GYB: Ki illenek neki házasodni.

ÁN: Ki illene, úgy, de még az a lány meg nem...

GYB: Katonált, addig a másik eladódott, aki... akivel jóba volt.

ÁN: A régi szerető. Ezt jobban tudja.

ÉKK: Néha olyan, mintha azt jelentené, hogy akar, nem?

GYB: Szétnevezett...

[kis intermezzó, tudós társalgás a „fog”-ról]

GYB: Nekifogunk, fogjuk, nekifogunk kapálni.

ÉKK: Na most egy pár képet mutatok. Tehát itt azt akarom kérdezni, ugye itt látunk egy családot. Hogyha azt kérdezem, hogy „van ennek a családnak három gyermeke?”, akkor mit válaszolnának rá? Van három gyermekük?

GYB: Nincs. Nem igaz. Van négy. Nem való, nem ezt nem, nem való.

ÉKK: Na most nézzük a következőt. Itt két családot látunk, ugye erre a jobb oldalira, arra ha azt kérdezem, hogy „van három gyermekük?”

GYB: Igen.

ÉKK: Bocsánat, vissza az egész, ha a bal oldaliról kérdezem, hogy „van három gyermekük?”, erre mit mondanak?

GYB: Azt mondtam, hogy nem való.

ÉKK: És ha azt kérdezem, hogy „három gyermekük van?” erről a jobb oldali képről.

GYB: Igen.

ÉKK: És ha itt, persze ha azt kérdezem, hogy „három gyermekük van?“, akkor azt mondják, hogy...

GYB: Nincs.

ÉKK: Ez érdekes, mert nekiünk nem így van, a budapesti magyarban. Mert ha én azt kérdezem, hogy „van három gyermekük?“, akkor mind a két képre azt mondom, hogy van. Van. És ha azt kérdezzük, hogy „három gyermekük van?“, akkor mondjuk, hogy ez való, ez nem való. Ezekre igaz, ezeknek három van, ezekre nem. Tehát ez másképp van a csángóban. Tehát a csángóban nem ugyanazt jelenti, hogy „három gyermekem van“, meg „van három gyermekem“? Ez ugyanaz a csángóba, ugyanazt jelenti mind a kettő?

ÁN: Igen. Igen, mindig. Három, vagyon három gyermekem. Mikor kérdés. S mikor te mondd, akkor mondd három gyermekem van.

ÉKK: Tehát így szoktak erre rákérdezni, hogy tegyüek fel, hogy ebbe az országban nyugdíjat adnak annak, aki több gyermeket is felnevel. Haz azt mondják, hogy „az nyugdíjat kap, aki felnevelt három gyermeket“, de ezt csak úgy értik nem, hogy az is nyugdíjat fog kapni, aki háromnál többet felnevelt, nem? Tehát ha jönne egy ilyen törvény, hogy az nyugdíjat kap, aki felnevelt három gyermeket. Akkor azt hogy értenék, hogy csak az kap nyugdíjat, aki pont hármat, vagy az is, aki háromnál többet felnevelt?

GYB: Én mondanám, hogy az is, melyik többet nevel, nem csak az, melyik...

ÁN: Mér kapjon az csak háromért, s a másik ha négyet nevel, akkor...

ÉKK: Hát igen, igen igen, de ez budapesti magyarban nem ugyanaz, ha azt mondjuk, hogy az kap nyugdíjat, aki három gyermeket nevelt fel, meg az kap nyugdíjat, aki három gyermeket felnevelt. Tehát ha azt mondjuk, hogy az kap nyugdíjat, aki három gyermeket nevelt fel, ez azt jelentené, hogy aki többet vagy kevesebbet, az nem. De akkor ez a különbség nincs meg a csángóban.

ÁN: Nincsen meg, nincs.

ÉKK: Na nézzünk másik képet. Tehát ez egy házaspár akar lenni, meg egy kutya meg egy macska. Na most akkor igaz-e, ha én azt mondom, hogy egy kutya megtámadta ezt a házaspárt?

GYB: Kutya meg akarja marni.

ÉKK: Na most az való-e, ha azt mondom, hogy egy KUTYA támadta meg ezt a házaspárt? Ez való, ugye?

GYB: Hát igen, a.

ÉKK: *Na most erről a képről kérdezem, ha én azt mondom, hogy egy KUTYA támadta meg a házaspárt, akkor valót mondtam-e?*

GYB: Hát igen.

ÉKK: *Na most ha azt mondom, hogy... Tehát mást jelent-e, hogyha azt mondom, hogy egy kutya támadta meg őket, vagy megtámadta őket egy kutya?*

ÁN: Mindegy, ugyanaz.

ÉKK: *Mer itt a budapesti magyarba az nem volna való, ha azt mondanám, hogy egy kutya támadta meg őket. Az igen, hogy megtámadta őket egy kutya, de csak erről mondhatnám, hogy ergy kutya támadta meg őket. Na még egy kép, talán ezen még jobban látszik. Ez egy konyha, ez egy kutya, nem nagyon látszik, itt egy kutya meg egy macska. Na most ha azt mondom, hogy bejött a konyhába egy kutya, akkor melyik képről mondhattam ezt? Csak az egyikről vagy mind a kettőtől?*

ÁN: Mind a kettőről, csak az a furcsa, hogy kutya nem barátkozik macskával.

ÉKK: *Hát ez úgy lett össze csinálva ez a kép. Na most ha azt mondom, hogy egy kutya jött be a konyhába, akkor...?*

ÁN: Béjött a konyhába egy kutya.

ÉKK: *Ha azt mondom, hogy a KUTYA jött be a konyhába, akkor ez igaz-e mind a két képről? Vagy csak az egyikről?*

ÁN: Mind a kettő. Mind a kettő való, hogy béjött a kutya konyhába, s...

ÉKK: *De most nem az, most az volt, hogy a KUTYA jött be a konyhába.*

ÁN: Mind a kettő (? otthon van), béjött a konyhába egy kutya, vagy egy kutya jött bé a konyhába, mindegy.

GYB: Na és ha (? bontogassuk), akkor kérdezik melyik jött be hamarébb? A kutya vagy a macska?

ÁN: Nem, mert a macskát ott kapta benn.

ÉKK: *Na jó, hát még egy sorozat van. Itt lesz most ez a kép meg ez a kép. Na most akkor nézzük ezt az elsőt meg ezt a harmadikat. És itt két mondatot akarok kérdezni, azt hogy „az asszony kalapot hord”, meg „az asszony hord kalapot”. Hogy akkor melyiket melyik képről lehet mondani? Tehát erről lehet-e azt mondani, hogy az asszony kalapot hord?*

GYB: Az asszony kalapba van.

ÉKK: *Na most azt is lehet-e mondani erről a képről, hogy az asszony van kalapban?*

GYB: Há nem.

ÁN: Nem, úgy mondják, az asszon kalapba van.

GYB: Nem, de ha az asszony kalapban van...

ÉKK: *De erről lehet mondani, hogy az asszony van kalapban?*

ÁN: Igen, így mondják, igen.

GYB: Az asszony van... Itt az asszony hord kalapot.

ÉKK: *Az asszony hord kalapot, igen. Na most itt lehet-e mondani, hogy az asszony hord kalapot?*

ÁN: Nem, itt nem, itt aszongya az asszon van kalapban.

GYB: Mondjuk hogy mindegy.

ÁN: Igen, igen. Mert mind a ketten a izébe vannak, s úgy akkor.

ÉKK: *És akkor úgy lehet mondani, hogy az asszony van kalapban.*

ÁN: Igen.

ÉKK: *Melyik a jobb, „az asszony van kalapba”, vagy „az asszony kalapba van”?*

GYB: Az asszony kalapba van.

ÁN: Én nem szoktam hordani kalapot, mindig neki elhagyom.

ÉKK: *Na jó. Akkor szerintem...*

GYB: Nem, szokás mondani, hogy ott abba a csiszárba az asszony hordja a kalapot.

ÉKK: *Hordja a kalapot, de az mást jelent, igen, igen. Ezt kikapcsolom akkor. Na most segítsenek, mit kérdezzünk a fókusszal kapcsolatban?*

3. gyűjtő: *Itt volt egy olyan mondat, hogy „csak volt egy nő két faluba”.*

ÁN: Egy asszon.

3. gyűjtő: *És azt úgy is tudná mondani, hogy „csak egy asszony volt két faluba”?*

ÁN: Melik elébb iskolát tanult, volt melik mást módon...

GYB: Nem arról kérdezte, aki készítette fatát.

ÁN: A igen, igen, igen.

GYB: Aki tudott készíteni.

ÁN: Aki tudott, a, szőni, szőni fatát.

GYB: Családból maradt a gyermek leány...

ÁN: De azok mindig, igen, mind megtanította az édes lányát, mindig úgy, de csak úgy, hogy egy, csak egy asszony volt, hogy melik tudott szőni fatát.

3. gyűjtő: *Tehát mondaná azt, hogy csak egy asszony volt két faluba, aki ezt tudta szőni?*

ÉKK: *Tehát hogy hogy...*

GYB: Kellett volna mondjad két falunként...

ÁN: Két falunak vót egy CSAK egy asszony.

3. gyűjtő: *Tehát nem úgy volt, hogy mindegyik faluban egy-egy asszony, hanem úgy, hogy két faluban összesen egy asszony.*

ÁN: Igen, csak egy tudott izélni. Nálunk nem vót úgy amelyik tudott szőni fatát, csak Klézsében. Édesanyám ment mindig Klézsébe, vásárolt fatát mind nekem, mind nénémnek. Ugy vót.

3. gyűjtő: *És mi a neve a falunak, ahol felnőtt?*

ÁN: Kákova.

GYB: Forrófalván... ismert.

ÁN: Forrófalva.

GYB: És annak van több falurésze, kákovai rész...

ÁN: S Nagypatak. Igen, édesapám Nagypatakba, nagypataki vót. Ugy el van... aszva úgy hogy van faluvége, amelyik közelebb van az országúthoz, úgy hijják Mogyorós, van Kákova, Nagykákova, Kicsi Kákova, Lérán...

ÉKK: *Akkor sok falu...*

ÁN: Nem, mindig egy falu, de úgy mint mondanák...

GYB: Románul (? katunienki).

3. gyűjtő: *Kicsi részek.*

ÁN: Igen, van egy cigenye, aztá idefelé mondták Dallas, mert az (? különben) vótak. De úgy mondták, cigenye, ott. De mind csak, mind oda tartozott, tehát...

GYB: Egy faluhoz tartozik, csak...

ÁN: Egy templom, egy eskolába jártunk, egy templom s...

GYB: Onnan pontosít, úgy ha bémenc a faluba, mert pontosít... Mondod hogy itt, akkor ha itt kell menni, nálunk...

ÁN: Hogy tudja hogy mellik falu, mert nagyon... S Nagypatak vót, mind csak ahoz a jizéhez tartozott, hogy mondják comuna?

GYB: Község.

ÁN: Igen, mindig oda tartozott, de ott volt Szőlőpatak, Csicsa s Nagypatak.

ÉKK: *Másik másik völgybe vannak ezek?*

GYB: Igen, igen, olyan kis...

ÁN: Mind csak egy falu, de itt mondtuk ez a része volt Szőlőpatak, itt volt ebbe külső felibe Nagypatak, itt volt Csicsa, mindig úgy vót elosztva. De nem úgy, hogy (? üvünkülünk)...

GYB: Nem egy vonallal, hogy...

ÁN: Csak úgy, tudtad, hogy e... (? csurálj antalra), azaz hogy melik Szőlőpatakján van születve, vagy (? csurálj) olyant amellik van Csicsala felé születve, melyik van Nagypatakon születve, mindig úgy vót. De egy falu vót, csak el volt úgy ö...

GYB: Vagy a székelyeknél van a Felszeg, Alszeg...

3. gyűjtő: *És milyen messze van Klézsétől?*

ÁN: Hát ő tudja jobban, mert többet járt...

GYB: Hát két kilométer, három... Hegyen keresztül.

3. gyűjtő: *És mivel mentek Klézsére?*

GYB: Gyalog.

ÁN: Gyalog, gyalog mentünk. Mert mentünk kersztül a Bükkösön, egy hegy van közbe, ugy mentünk, s (? evezkedtünk), ugy Klézsébe. S mikor kisgyerekek voltunk, akkor kellett mennünk vegyünk egy sót vagy gázot, lámpagázot, s mikor nem volt nálunk a faluba, akkor mentünk átal Klézsébe. S ha nem mentünk több gyerek, akkor volt akkor olyan jó fiúk Klézsébe, melikekkel fogtak kergetni, vadazni, futtak utánunk, s ha megfogtak, akkor kaptunk egyet, két (? kobakot), hármát, meg egy ilyen rugást, mert ugy vótak ők örökké. Aztán mik aszontuk, hogy vad klézseiek. Mikor mentem Nagypatakra bé, apókát megjárjuk, akkor mindig ugy, hogy ne kelljen találkoznom a gyermekekvel, melikek megverték, mentünk a mezőn, mindig ugy kerültünk, hogy ne menjünk a faluba, kerültük el mezőn, mert mentem nénémvel. S aztá kerültük, hogy kerültünk bé hezzá, hogy ne kapjunk verést, mert ha nem, akkor... Hát meg mik es rosszak vótunk, mert aztán mondtuk nekije, csufóltattunk velük, hogy mondtuk hogy tük patakiak vattok, békalikba ültök.

ÉKK: *Na most azt akartam még kérdezni, hogy a van, amelyik asszony azt soha nem mondja, hogy „nem”, hanem mindig azt mondja, hogy „nem éppen”. Tehát azt is mondják maguk?*

GYB: Szóval „nem az az igaz, amit képzél maga”, „nem úgy van, ahogy maga mondja”.

ÁN: „Nem úgy van, ahogy te mondod”.

ÉKK: *De ugyanazt jelenti, hogy nem való, vagy...?*

GYB: Nem, azt mondja nem éppen úgy van, ahogy te mondod. Az azt jelenti. Kissé másképpen. Nem akarja elismerni. Az ő variánsa jobb, ő tudja az igazat.

3. gyűjtő: *Nem úgy mondják, hogy akkoor nemigen volt parám?*

ÁN: „Nemigen.” Nálunk sok a különbség falutól faluig.

ÉKK: *Para az a pénz?*

ÁN: Pénz, igen.

GYB: A törökből jött, a párále.

ÁN: Nemigen vót parám. Igen (? szoktunk ez, nem lehet...)

GYB: Nemigen, ha volt ott valami, hanem hogy ritkán kapta meg a...

ÉKK: *Na most azt én egyszer se hallottam, hogy nincs, tehát nincs neki egy juha sem, vagy egy gyermeke sem. Hogy mondják azt, hogy „egy sem”?*

GYB: Egy sincs.

ÁN: Egy sincs.

ÉKK: *De azt, hogy nem láttam egy juhót se. Ez sehol nincs, ezt hogy mondják?*

ÁN: Nincs egy joha, és nincsen egy...

ÉKK: *Hogy nem láttam egy juhót es?*

ÁN: Nem láttam... egy juhót sem láttam. Egy juhót sem láttam, mindig inkább úgy szoktuk mink.

GYB: De azt is használja, hogy nem láttam egy juhót es. Mikor elment a mezőre, hogy nem járják-e el a buzát, etetik-e vagy, s azt mondja, én ott nem láttam egy juhót sem. Vagy juhót es.

ÁN: Vagy így egy háznál nincsen egy juha, nincsen egy ez, nincsen egy az...

GYB: Nincs egy johaik es.

ÁN: S azt azt úgy lehet venni, vagy igen szegények, vagy igen restesek.

ÉKK: *Restesek?*

ÁN: Nem szeretik dolgozni, s akkor nem...

GYB: Akkor aszongya még egy johik sincs!

ÁN: Igen, aszongya olyan restes, hogy még egy johaja sincsen aszongya, (? zógrádába).

GYB: Nem tud tartani egy juhót sem.

ÉKK: *Még egy dologra akartam rákérdezni, hogy ezt lehet-e mondani Klézsén vagy Kákován... Kákován vagy Kákovába?*

ÁN: Kákován.

ÉKK: *Itt azt mondja egy asszony, hogy „nincsen olyan nagy finomságok”. Vagy „másnak volt mobiliái”, vagy „nekik a vejemnek a leányomnak Margitomnak kutyáik vót örökké”, vagy „marháik van, juhaik van, disznóik van”. Tehát jól vannak-e ezek mondva, lehet-e ezt így mondani?*

GYB: Igen. Kutyáik vót örökké, soha sem hiányzott a kutya az udvarról, örökké vót kutyájuk.

ÉKK: *És úgy nem is mondanákm hogy „örökké vótak kutyáik”? Hanem csak örökké vót?*

GYB: Vótak nem, vót.

ÉKK: Vótak, ez nincs is?

3. gyűjtő: De kutyájuk, az nem többes szám.

ÉKK: De itt úgy folytatódik, hogy „hamisak vótak”.

GYB: Ja, hát... Kutya az egészre, mind hamisak vótak.

ÉKK: De itt az van, nincs olyan finomságok.

3. gyűjtő: Az más, igen, de a többi az egyes szám.

ÉKK: És a mobilái? Másnak vót mobilái?

GYB: Mobiljai...

ÁN: Mobilái...

ÉKK: Mobilái, bútorai.

ÁN: Igen, igen, mobilája vót igen. Aha több, igen. Azt úgy mondják, plurál.

ÉKK: Tehát az nem jó, hogy „vót finomságok”?

GYB: Hogy nem vótak finomságok, igen, többre gondol mondjuk.

ÉKK: Tehát lehet így mondani, hogy „vót finomságok”? Mert ez rendszeres.

GYB: Nem, nem. De hát úgy...

ÉKK: Csak úgy, hogy „vótak finomságok”?

GYB: Vótak finomságok, igen.

ÁN: Vótak finomságok.

ÉKK: [...] Nincsen olyan nagy finomságok.

3. gyűjtő: Ez bármi lehet.

ÁN: Nem vótak olyan nagy finomságok, úgy mondják.

ÉKK: Azt mondja, marháik van, juhoik van, disznóik van... Ez azt jelenti, hogy egy juhuk volt, egy? Marháik van, juhoik van...

ÁN: Ha mondja juhoik, akkor... johoik, akkor több joha. De ha egy, akkor aszondja, johaja vót.

3. gyűjtő: Marhájuk van, disznójuk van, akkor is azt jelenti, hogy több van, de attól még az egyes szám.

ÁN: Marhája van.

GYB: De marháik vót, időben mondja, hogy a marháik vót.

ÁN: Igen, de akkor izé, akkori... Akkor ugy mondod, marhája vót...

GYB: De volt, hogy nem gondolkozik ő, ugyhiogy mondja neki, hogy...

ÁN: De nem, mer mindig ugy, de itt nálunk mindig ugy vót, hogy egy kicsit el...

GYB: Lehet rá hallani, hogy régebbi időkből is, voltak marháik, voltak johaik...

ÁN: Marhákat tartottak, johokat tartottak, disznókat tartottak...

ÉKK: Viszont most azon vitatkozunk, hogy jól értjük-e, amikor egy asszony azt mondja, hogy „marháik van, juhoik van, disznóik van”, hogy több marhája; tehát hogy azt is lehet mondani, hogy marháik van, vagy marháik vannak. Mindakettő jó?

GYB: Azt kellett vóna mondja, hogy marháik vóltak. Örökken, vóltak...

ÁN: Nem, de most mondtuk, hogy ez ilyen...

GYB: Most marháik... vannak.

ÁN: Akkor marhája van, ha egy van, s ha több marhája van, akkor aszondja, marhái vannak.

ÉKK: De itt többen azt mondják, hogy „marháik van”.

3. gyűjtő: De például ha azt mondják a szomszédban, hogy el kell mondani, a szomszédban milyen állatok vannak, akkor azt hogy mondják? Hogy a szomszédomnak... és akkor felsoroljuk, hogy, akkor az hogy lenne?

ÁN: Ha van több marhája, akkor mondja, marhái vannak.

3. gyűjtő: Nem, mindenféle állata van, el akarom mondani, hogy a szomszédban milyen állataik vannak. Akkor azt hogy csinálom?

ÁN: Vannak marhái, johoi, disznói...

GYB: Nem, marhájit azt mondja, mondja...

ÁN: Ha van több. S ha nem, akkor mondja, van marhái, johoi vagy disznói, mindig így. Ha több van, akkor mondja, marhái, de ha egy van, akkor marhája. S mondja akkor van, s akkor mondja mind a marhákat, disznókat, johokat, mindig. S ha akarja, mondja, hogy vagyon marhája, akkor úgy es jó, vagy vagyon johaja, s ha nem mondja, akkor vagyon marhái, johoi, disznói, így es szabad mondani.

ÉKK: *És úgy is szabad, hogy marhái van, juhái van, disznói van...*

GYB: Hát itt hiányzik valami.

ÁN: Itt nekem kiesik, filimtől.

GYB: Nem, nem, ez így nem jól... fejezte ki magát.

ÉKK: *És úgy se jó, hogy marháik vannak, juháik vannak...*

ÁN: Igen, az jó.

GYB: Ugy jó.

ÉKK: *És van marháik? És ha elöl áll, akkor többes szám van, és ha hátul áll, akkor egyes szám van.*

3. gyűjtő: *Hogyha azt mondom, hogy van tyúkjuk, akkor az azt jelenti, hogy csak egy van?*

ÁN: Igen.

3. gyűjtő: *Nem lehet azt mondani, hogy mi van a szomszédnak? Hát van tyúkjuk, van disznójuk, van marhájuk...*

ÁN: Tyúkjai vannak.

3. gyűjtő: *Csak azt lehet mondani?*

ÁN: Igen.

3. gyűjtő: *Ha azt mondom, hogy van tyúkja, disznója, marhája...*

ÁN: Akkor csak egy tyúkja.

3. gyűjtő: *Akkor mindenből csak egy van?*

ÁN: Egy van.

GYB: Nem. Még mondják úgy es, hogy van tyúkja, van marhája, van mindnjenje.

3. gyűjtő: *És az nem jelenti, hogy egy tyúkja van?*

GYB: Nem jelenti.

3. gyűjtő: *Hanem azt jelenti, hogy tart tyúkot.*

GYB: Igen, igen, igen. Mindenje van, tyúkja van, van...

ÉKK: *Hát...*

BFÁ: *Ha egy kicsit visszagondolunk a kutyás-macskás (? félékre) a konyhában. Ott van az a fénykép a kutyával s a macskával a konyhában. Ha azt kérdem, hogy „melyik állat jön be a konyhába?”, és úgy válaszolnak, hogy „a kutya jött be a konyhába”, az elég? Az helyes válasz, hogyha ott látom a kutyát s a macskát is?*

ÁN: Mind a ketten bėjőttek, macska is kutya is bėjött izé... konyhába.

GYB: Bocsánat, (? kéthet egy) kutya bėjött? Mind a ketten...

ÁN: Ha mind a ketten, a kutya is, macska is bėjött a konyhába.

BFÁ: *De ha azt kérdem, hogy melyik jött be? Hogy ki jött be a konyhába?*

ÁN: Kutya jött. Vagy macska jött bé.

GYB: Nem, mind a ketten bėjőttek.

ÁN: Nem, de hogy ugy... Külön külön, nem? Tehát macsa es, kutya es bėjőttek konyhába.

BFÁ: *Tehát nem elég annyit mondani, hogy a kutya? Akkor visszakérdezhetnék, hogy na s a macsaka mit keres itt?*

ÁN: Ő úgy es elfogadja, hogy nem való, macska. Ő nem ismer el soha semmit. Mert mikor eszik es, mindig bėjunya a szemeit, s mikor megkérdi az ujesztendő, hogy ettél az idén? Én nem láttam soha semmit, nem ettem semmit. Mert (? különbözik), csak bėjunya szemeit, úgy eszi, nem nezi. Azért mondják, hazug macska.

ÉKK: *Most itt beszélnek olyan asszonyok ezeken a felvételeken, akik még azt mondják, hogy csán vala, csánt vala, ilyet már nem mondanak?*

GYB: De, de, beszélük. Igen, használjuk a csánt: csinált.

ÉKK: *De a vala. Azt is?*

GYB: Vala, igen. Most...

ÁN: Csánt vala.

GYB: Igen, most néhány napja, hogy csánja vala.

ÁN: Néhány napja csánt vót azt a...

GYB: Csán vala ezt, csán vala... Mondjuk most látom kifeszülve.

ÉKK: *És azt is mondják, hogy „csán vala”, meg azt is, hogy „csánt vala”?*

GYB: Csán vala, mindegy.

ÁN: Mindegy.

ÉKK: *Mindegy? És ugyanazt jelenti?*

GYB: Igen, igen, igen.

ÁN: Igen, igen, mindig azt. Csán vagy csán... Mikor gyorsan beszél...

GYB: Csán mondjuk közelebb jön, mint a csánt vala.

4. gyűjtő: *Azt régebben csánta?*

GYB: Igen, igen, a csánt vala, valamikor, de csán vala, mint akár most nezem vala, és csánja vala azt a dolgot.

3. gyűjtő: *És csánt vót, az még régebbi, mint a csánt vala?*

ÁN: Az régebben, igen, igen.

GYB: Csán vala, tehát arról én tudom mondani, hogy én jöttem, és kicsinált keresztapád? Aszondja, csánja vala a valamit, csánja vala. Ezt ki, mi van evel? Ezt csánta valaki...

3. gyűjtő: *És a csánta vót? Azt mikor használják?*

GYB: Az még régibb.

3. gyűjtő: *És ha csak azt mondja, hogy ezt csánta? Akkor azt lehet mondani?*

GYB: Ki csinátta? Ez csánta. Most. Mikor mondja csánt vala, csánja vala, akkor láttad. Mikor kérdezel, ki csánta ezt, akkor megmondod, hogy ez csánta. Nem csánja vala, hanem csánta.

ÁN: Vót.

3. gyűjtő: *Tehát kell látni az eredményét akkor, hogyha a valát használjuk?*

ÁN: Nem, ezt használjuk.

ÉKK: *Folyamatban. Tehát hogyha meg mondjuk haza a gyermek, és látja, hogy a keresztapja kapál a szőlőben? akkor megkérdezi, hogy „micsinált keresztapád?” „kapálja vala a szőlőt.”*

GYB: Igen, úgy mondjuk.

ÉKK: *És hogyha meg a bor, itt van a bor, akkor ki csinálta? Akkor lehet mondani, hogy „a keresztapád csinálta ezt a bort”?*

GYB: Igen, így.

ÉKK: *De olyat már nem mondanak, hogy „ezt elbeszélé nekem”, vagy „ő mondá”, vagy „anyám sütté”? Tehát ezt már nem mondják, ugye? Csak azt, hogy beszélte vagy mondta, de azt nem mondják már, hogy „ő mondá ezt nekem”?*

GYB: Használja ezt, hogy ő mondá nekem.

ÁN: Honnét tudod te, aszondja, én mondom.

3. gyűjtő: *És akkor csak azt lehet mondani erre, hogy ő mondá, azt nem lehet, hogy ő mondta?*

ÁN: *Még azt es lehet, ő mondta, es ő mondá, es... de ha azt mondta, ő mondta, akkor egy kicsivel azelőtt mondta, s ha mond, ő mondá, most nekem mondá, de te nem voltál ott, még közelebb van, azt ő mondá, az közelebb nekem, melliket én hallottam, hallottam mondta, hogy ez, ő mondá.*

GYB: Közelebb van.

3. gyűjtő: *És ha azt mondja, ő mondta, akkor az jelentheti azt, hogy valakitől hallottam, hogy ő mondta?*

ÁN: *Ő mondta, de nem akkor, egy kicsivel azelőtt, régebben mondta.*

GYB: *Lehet mondja nekem is, de nekem es...*

ÉKK: *De ha ott látok valamit mondjuk eltörve egy poharat. Akkor hogy mondjuk, hogy ezt ki törte el, vagy ki töri el? Melyik a jobb?*

GYB: Ki törte össze?

ÁN: Ki törte össze?

ÉKK: *És hogyha mesélem, hogy gyerekkorunkba hogy jártam, hogy valamit esszeterék, akkor lehet úgy mondani, hogy esszetörtem, vagy törém...*

ÁN: Összetörtem.

GYB: Ha összetörém, akkor néhány pillanat előtt. Na mondja, összetörém.

ÁN: Ezt is összetörém...

ÉKK: *Tehát akkor az, hogy esszetörém, meg esszetörtem, tehát mikor mondaná az egyiket meg a másikat?*

ÁN: Esszetörém most. Esszetörtem azelőtt.

GYB: Mért nincs mondjuk poharad? Összetörtem.

ÁN: Esszetörtem, de nem, azelőtt. Most azért nincsen, mert összetörém, most törém össze, most, s összetörtem az régiebb kicsikét.

3. gyűjtő: *Valahogy lehet azt mondani, hogy összetörtem vala? Van olyan, amibe ezt lehet mondani?*

4. gyűjtő: *Igen olyasmi, hogy gyerekkoromban gyakran összetörtem a poharakat, mert kétbalkezes voltam, arra mondhatnak ilyet, hogy gyerekkoromban „összetörtem vala”, hogy gyakran?*

ÁN: Nem, az, hogy összetörtem vót.

3. gyűjtő: *És hogy összetörtem vala, ezt mikor lehetne mondani?*

GYB: Hát az közelebbi, mondtam, hogy most összetörtem vala valamit...

ÁN: Most törtem, most törém össze.

GYB: Há nem most, hanem egy...

3. gyűjtő: *Ezzel az igével akartam, hogy ezzel lehet-e...?*

ÉKK: *Na most itt van, itt írtam egy ilyen példát valahol, de mindjárt megtalálom... Itt azt mondja valaki, ja hogy szabad-e lopni, arról beszélnek, és hogy valaki lopott, és lehet, hogy rossz ember, nem hisz Istenben, és erre azt válaszolja valaki, hogy „lehet, hogy tudja, lehet, hogy hisz Istenben, csak ebben a világban el kell hogy vegye, mer hol meg étlen.” Ezt most lehetne azt is mondani, hogy meghal étlen, meg hal meg étlen?*

GYB: Azért lopott, mert hogy ne haljon meg étlen.

ÉKK: *Tehát a „hol meg étlen” az mit jelent, hogy ebbe a világba hol...?*

GYB: Nem az a „hol”, ebbe a világba „meghal” étlen.

ÉKK: *Én tudom, hogy azt jelenti hogy „hol”, az hogy „hal”, de hogy van-e különbség, hogy „holt meg” étlen, vagy „megholt” étlen? Tehát a holt meg étlen az azt jelenti, hogy még nem egészen, csak majdnem?*

GYB: Igen. Azért, mert ő holt meg étlen, s kénytelen volt lopjon.

ÉKK: *És az, hogyha azt mondjuk, hogy „megholt étlen”, akkor meg van halva.*

GYB: Akkor halva.

ÁN: Akkor nem még lopjon. Akkor nem még lopnak.

GYB: Egy kicsit megbocsátandó, hogy lopott, mert...

ÉKK: *Meg is holt.*

GYB: Nem, mert mert hogyha nem lopott lenne, akkor holt lenne meg étlen.

ÉKK: *Tartsunk egy kis szünetet? Jó.*

Az 1. szombati hangfelvétel vége (össz. idő: 1 óra 16 perc)